

Dr. Hoóz István: A demográfia oktatása a jogász- és a közgazdászképzésben

Dr. István Hoóz: Tuition of Demography in Jurist and Economist Education

Novák Zoltán

Központi Statisztikai Hivatal

E-mail: nozo1934@t-online.hu

Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2016. 206 old.

A közelmúltban megjelent kötet a demográfia magyarországi oktatásának kezdeteit és fejlődését mutatja be azzal a céllal, hogy felvázolja a népességtudomány oktatásának krónikáját, forrásmunkák és visszaemlékezések alapján. A szerző, aki a Pécsi Tudományegyetem emeritus professzora, a demográfiai tudományok doktora, a könyv bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a demográfiai ismeretek oktatása nem önállóan, hanem a statisztika elméletének és módszertanának tanításával együtt történt, mégpedig a 20. század elejéig a jogász-képzés keretében. (Ekkor indult meg a közgazdász-képzés.) Hazánkban a statisztika oktatásának kezdő

időpontjául a szakemberek az 1777. évet tartják, mert ekkor alakították ki a nagyszombati Érseki Egyetemen a statisztikai tanszéket.

A témát a szerző négy fejezetre bontva tárgyalja. Az első fejezet a népességtudomány fogalmát mutatja be. „A demográfia az a történelmileg változó tudomány, amely a népesség számának, összetételének, változásának és területi elhelyezkedésének törvényszerűségeit kutatja, behatóan elemzi a különféle változásokat előidéző okokat és e változások következményeit, feltárja a népesedési folyamatok befolyásolásának lehetőségeit.” Úgy véli, hogy a fejlődés során a demográfiának három jól elkülöníthető tárgyköre alakult ki, mégpedig a népességstatisztika, a népesedési elméletek és a népesedéspolitikai.

A második fejezet az egyetemi oktatás kezdeteivel és a jogászképzéssel foglalkozik. Ennek keretében szól az első európai egyetemekről (elsőnek a szakemberek a 11. században alapított bolognai egyetemet tartják, a 14. századtól kezdve több európai városban alapítottak egyetemet), majd a jogászképzés megindulásáról a Magyar Biro-

dalomban. Megállapítja, hogy „A Közép-Európában alapított egyetemek sorába illeszkedik az 1367-ben – Nagy Lajos király által – Pécsen létrehozott Egyetem is, amely nemcsak a középkori Magyarország kulturális erejének bizonyítéka, hanem a humanizmus terjedésének egyik előfutára is volt hazánkban.” Külön ismerteti a nagyszombati egyetem megalapítását és a jogászképzést, majd a leíró statisztika és a statisztika oktatásának kezdeteit a jogi karon, melynek keretében a statisztika főtárgynak minősül és az általános műveltség része lesz. Részletesebben mutatja be a statisztika oktatását és a jogászképzést Kolozsváron, majd a pozsonyi Erzsébet, valamint a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetemek alapítását és működését.

A harmadik fejezetben a jogászképzés keretében folyó statisztikai és demográfiai oktatást befolyásoló intézményekkel foglalkozik a II. világháború előtti korszakban. Mindenekelőtt a Magyar Tudományos Akadémia megalapításával (1825) és az Akadémia Statisztikai Bizottságának (alakítása 1860-ban) tevékenységével. Ezek után röviden bemutatja a reformkor költőit, valamint a statisztikai és a demográfiai irodalmat, a statisztika és a demográfia nemzetközi szerveinek kialakulását és működését. Kitér a magyar nyelvű oktatás bevezetésének nehézségeire az egyetemi jogászképzésben, majd az egyetemi szintű közgazdászképzés megindulásával és a demográfia oktatás helyzetével foglalkozik. Ennek keretében megismertet bennünket a József Műegyetem Közgazdasági Osztályával (1914–1934), a Budapesti Magyar Tudományegyetem közgazdaság-tudományi karával (1920–1934), a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági karával (1934–1948), végül a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem közgazdaság-tudományi karával (1940–1944).

A negyedik fejezetben a statisztikai és a demográfiai oktatás helyzetét mutatja be a jogász- és közgazdászképzésben, a II. világháború utáni időszakban. Ezen szakembereket Magyarországon az 1938/39. tanévben a budapesti, a debreceni és a pécsi tudományegyetem jog- és államtudományi karán, valamint az Egri Érseki, a kecskeméti Egyetemes Református és a Miskolci Evangélikus Jogakadémián képezték. Ezt követően részletesebben kiemeli a háborús időszak (1938–1945) alatti jogászképzést. Hangsúlyozva, hogy ezen „időszak eseményeit azért kell külön is ismertetnünk, mert azokban az években többször is változott az ország területe; a nagyarányú katonai behívások befolyásolták azoknak a korosztályoknak a létszámát, amelyek közül kikerülhettek volna az egyetemekre jelentkező hallgatók; az ország hadszíntérre, majd katonailag megszállt területté változott; átmenetileg szélsőséges politikai csoportok kerültek hatalomra. Ezek az események külön-külön is, de főleg együttesen befolyásolták a felsőoktatási intézmények életét, szervezetét, hallgatólétszámát és az oktatók életkörülményeit.” Részletesen vizsgálja az 1945-ben megindult jogászképzést, az 1946. évi intézkedéseket, majd az 1948/49. tanévi rendelkezéseket és hatásukat a joghallgatók statisztikai és demográfiai oktatására, végül az 1950. évi intézkedéseket, amelyek révén tovább folytatódott a jogászképzés megreformálása. Ezt követően külön-külön foglalkozik a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemen az 1948 utáni

években folyó oktatással, majd a Pécsen 1970-ben megkezdett egyetemi közgazdász-képzéssel, a Közgazdaságtudományi Egyetem megalapításával, végül az egyetemi statisztikai-demográfiai oktatás és a Központi Statisztikai Hivatal kapcsolatával. A fejezet végén röviden bemutatja a II. világháború körüli évek eseményeit és a statisztikai, demográfiai ismereteket oktatók helyzetét, valamint a jogász-, illetve a közgazdász-képzésben részt vevő hallgatók számának alakulását, végül az 1978 után (újra) alapított jogász-képző intézményeket.

A szerző azt tekintette feladatának, hogy a statisztikai és a demográfiai oktatás tematikájának két évszázados fejlődését, a jogász-képzés változó céljához és tartalmához való viszonyát bemutassa. Mindezt olvasmányos módon, nagyon részletesen, magas színvonalon valósította meg, így – véleményem szerint – a kötet oktatás céljára is hasznosítható.